

Cobles i orquestres a la Selva. El cas de la Juvenil Farnense

JAUME NONELL JUNCOSA
Investigador

Resum: El naixement de formacions musicals o orquestres especialitzades en concerts i ball i en sardanes a la plaça va ser freqüent a la Selva i en altres contrades gironines, especialment a partir de mitjans del segle XIX. A Santa Coloma de Farners va destacar La Farnense però també una formació de curta durada, La Juvenil Farnense, un cas singular i poc estudiat.

Paraules clau: formacions musicals, cobla, sardanes, comarca de la Selva, regió de Girona, segle XIX

Abstract: *The birth of musical groups or orchestras specialized in concerts and dances and sardana in the square was frequent in La Selva region and in other areas of Girona, especially from the mid-nineteenth century. In Santa Coloma de Farners was important La Farnense but also the sort-term orchestra La Juvenil Farnense, a singular case and less studied.*

Keywords: *musical groups, orchestras, "cobla", "sardana", La Selva region, Girona, XIX century*

Quaderns de la Selva, 29 (2017)
113-128

Músics, cobles i orquestres a Santa Coloma de Farners a mitjan segle XIX

Els treballs de recerca de Jordi Bautista sobre els protocols notarials a la comarca de la Selva dels anys 1840 a 1870, aporten valuoses informacions sobre la formació d'orquestres. Bautista relaciona documents de Santa Coloma de Farners dels anys 1843 (on es demana al mestre Joaquim Jovanet Bosch que ensenyi a tocar flabiol i tamborí, cornamusa i tible), 1845, 1847, 1851, 1860, 1864 i 1866. (Bautista, 2013, pp. 99-102). Una d'aquestes orquestres és la que hauria actuat el 9 de desembre de 1847 davant el general Manuel Pavía, marquès de Novaliches, de pas per Santa Coloma en plena campanya militar de la segona carlinada.¹ Els mestres contractats per ensenyar música coral i instrumental el 1864 i 1867 eren Joaquim Jovanet Bosch (1818 - ?) i Francesc Vidal Moner (1827 – 1892).

El 1851 Lluís Bosch, *Ferramané*, va organitzar “una copla de a cuatro” de veus i acompanyament de fagot especialitzada en funcions religioses.² L'existència d'orquestres a Santa Coloma en aquests anys és descrita per Josep Grahit quan parla de La Farnense: “Abans de 1876, la cobla que existia a Santa Coloma de Farnés estava composta de vuit músics, que de més de vint-i-cinc anys funcionava amb forca èxit dintre del mèrit relatiu d'aquella època” i va situar la fundació de La Farnense el 1876, és a dir, al final de la tercera carlinada, amb els germans Joan, Narcís i Francesc Jubany Vicens al capdavant. (Grahit, 1916, p. 153). La Farnense va participar en el concurs de cobles que es va celebrar l'octubre de 1892³ a Barcelona amb motiu del IV Centenari del Descobriment d'Amèrica tot i que els primers premis se'ls van endur La Principal de la Bisbal i la Rossinyols de Castelló d'Empúries, fet que va provocar gran indignació i protestes a Santa Coloma.⁴

Tot i l'existència de moltes orquestres gironines al tercer quart del segle XIX, ja fossin de la Bisbal, Torroella de Montgrí, Cassà de la Selva, Santa Coloma, Figueres, Castelló d'Empúries, Peralada, Girona o altres localitats, era molt habitual la presència d'orquestres de Sabadell, (Muixins i Fatxendes), Terrassa, (Trullassos), Martorell, Olesa de Montserrat (Los Noys de Olesa), Granollers, (Manels, Agustinetes, La Catalana) a moltes festes majors de l'Empordà i de la Selva com Santa Coloma de Farners, Blanes, Breda, Lloret i Hostalric. Ja al 1857 està documentada una actuació d'una orquestra de Sabadell, possiblement els Muixins, per la festa major de Santa Coloma.⁵ Eren formacions molt valorades en el concert i el ball però no podien fer les sardanes a plaça amb els instruments propis de la cobla.

1 *El Español*, número 1077, 26 de desembre de 1847, p. 1.

2 *El Postillón*, any XV número 6163, 19 de setembre de 1851. p. 3-4.

3 Hi ha moltes referències sobre La Farnense que situen erròniament aquest concurs al 1888.

4 *La Publicidad*, any XV, n.4811, 12 d'octubre de 1892, p.4.

5 *La Corona*, any IV, número 334, 3 d'octubre de 1857 p.5

Fotografia original de La Juvenil Farnense el 1897.

La identificació dels músics està feta amb alguna reserva. Darrere: Josep Carreras, Josep Solà, Joan Vidal, desconegut i Joan Tomàs. Davant: Josep Gravalosa i Geronès, Martí Torras ("Riteto"), Joan Jovanet i Victori, Joan Martí i desconegut.

ACLS Fons Francesc Xavier Aulí. La identificació dels músics de Josep Loredó (<http://fotosformacionmusicalsdecatalunya.blogspot.com.es/>)

Bonaventura Frigola Fajula

L'arribada de Bonaventura Frigola Fajula a Santa Coloma als volts de 1870 va donar un nou impuls a la vida musical de la vila. Els Frigola eren una important nissaga de músics castellanins entre els que destacaren Bonaventura Frigola Frigola (1829-1901) i els seus cosins, els germans Narcís (1842-1892) i Bonaventura Frigola Fajula (Castelló d'Empúries, 1835 – Santa Coloma de Farners, 1899). Aquest últim es va casar el 12 de març de 1867 a Santa Coloma amb Teresa Masferrer Martí, de l'Esparra, i van tenir un fill el 1868, Eduard, que també va ser músic. Segons Francesc Civil "s'establí a Santa Coloma de Farnés cap els voltants de 1875, després d'haver exercit el professorat de Música a l'Escola de Banyoles, patrocinada per aquell Ajuntament en el clos del vell Monestir benedictí ja secularitzat. i d'on el tragueren l'adveniment de la República del 1873 i els aldarulls de la guerra carlista. A Santa Coloma es feu càrrec de la direcció de la Capella parroquial de Cant, labor a la qual es dedicà plenament". (Civil, 1970, p. 97). Segons uns altres autors,

Bonaventura Frigola i Fajula, el “1859 dirigia l’Escola de Música de Banyoles fins que aquesta fou clausurada al 1873”. (Gregori & Salgado, 2013, p. 48)

Però, ja hem vist que Bonaventura Frigola es va casar el 1867 a Santa Coloma on, segons el padró d’habitants de 1894, s’hi havia establert cap el 1863 o 1864. El 1872 va ser contractat per la junta del Casino Farnense per a tocar-hi el piano. (Goday, 1986, p. 12). El seu germà Narcís, “amable e inteligente compositor de música del país, músico, pianista y aplaudido director del coro La Juventud”, sí que estava Banyoles el 1872 després del seu pas per Tossa i Lloret de Mar.⁶ Malgrat haver consultat diferents fonts banyolines no hem pogut determinar en quins anys Bonaventura Frigola va ser a Banyoles ni quan va marxar per anar a Santa Coloma.

A més de la tasca a la Capella i el seu cor, _ moltes vegades en col·laboració amb el seu fill Eduard_, hem trobat que Frigola va dirigir “la orquesta de esta villa” per la festa major de Santa Coloma del 1883 i cal pensar que deuria ser La Farnense.⁷ A més de música religiosa, Frigola va escriure les sardanes *Pomada Pancho* (interpretada ja al 1893), *La resurrecció dels morts* i *La xarlatana*.

El seu paper a la Capella Parroquial va ser fonamental per al progrés de la música a Santa Coloma com ho demostra, entre altres fets, que d’aquí van sorgir els músics per a constituir una nova orquestra tal i com veurem a continuació.

Naixement i presentació de La Juvenil Farnense

La primera notícia de que a Santa Coloma es volia constituir una nova formació musical va aparèixer a la premsa el 16 d’octubre de 1894:

Bajo la dirección de un conocido profesor de esta ciudad [Girona], se ha organizado en Santa Coloma de Farnés una nueva orquesta.⁸

El director escollit va ser el gironí Jeroni Serrat no sense que abans hagués acreditat els seus coneixements davant els pares dels joves futurs components de l’orquestra:

[Serrat] ha dado pruebas de ser apto para desempeñar aquel cargo, puesto que conoce y ejecuta perfectamente en todos los instrumentos, habiendo tocado piezas obligadas en cada uno de ellos a presencia de algunos inteligentes de dicha población, para lo cual no han vacilado en un momento en concederle la educación de sus hijos aficionados al divino arte.⁹

Aquests nois ja estarien formats musicalment a la Capella Parroquial de Cant dirigida per Bonaventura Frigola: “Dels minyons més aptes el Mtre. Frigola va formar-ne una Cobla, anomenada la dels músics petits” (Civil, 1970, p. 97). Però els hi calia aprendre els instruments que s’utilitzaven a les cobles i orquestres: violins,

6 *La Lucha*, any II, número 324, 2 d’agost de 1872, p. 3.

7 *La Lucha*, any XIII, número 2232, 23 de setembre de 1883, p. 3.

8 *La Lucha* any XXIV número 5404, 16 d’octubre de 1894, p. 2.

9 *La Lucha* any XXIV número 5410, 23 d’octubre de 1894, p. 2.

flautes, clarinets, cornetins, fiscorns i trombons i contrabaix, quan es feia concert i ball a una sala; i flabiol i tamborí, tible i tenora per tocar sardanes a plaça.

Aquesta seria la tasca encomanada a Serrat. Frigola tocava l'orgue i el piano i, potser, el violí, però no dominava els instruments de vent i vent-metall fet pel qual calia un nou professor. Pel que sembla, no el van buscar a la mateixa Santa Coloma sinó que van escollir al gironí Serrat, no sabem si va ser perquè els possibles candidats locals veiessin la iniciativa com una competència a la seva orquestra o perquè Serrat els hi garantia poder ensenyar l'ampli ventall d'instruments com els que es requerien.

La tasca prèvia de Frigola deuria ser prou destacada ja que solament mig any després de la contractació de Serrat, la nova orquestra ja estava en disposició de presentar-se al públic. Així, La Juvenil Farnense va debutar els dies 14 i 15 d'abril del 1895 en una sèrie de concerts, serenates i balls a Santa Coloma.

Segons la premsa, els nois no arribaven als 17 anys i van preparar el següent programa:

Día 14, a las 11 de la mañana gran concierto en el salón de bailes de la calle Nueva [actual Mn. Jacint Verdager, i que, segons Civil es coneixia com la sala de can Joan], ejecutándose las piezas del siguiente programa. 1º Sinfonía obligada de violines, 2º Introducción y americana obligada de flautín, 3º Sinfonía obligada de clarinete, 4º Walz intitulado *El Lirio*. A las 3 de la tarde, baile público en el expresado salón, en donde se dará a conocer al público un repertorio escogido. A las 8 y media de la noche, gran serenata frente a las Casas Consistoriales en honor al dignísimo Ayuntamiento, tocándose las siguientes piezas: una de conjunto, otra de fiscorno y el walz *Los Baturros*; dando fin a estas fiestas inaugurales de la orquesta *La Juventud Farnense* con un nutrido pasa-calle y gran baile en el espresado salón.

Día 15. A las 3 de la tarde, baile público.¹⁰

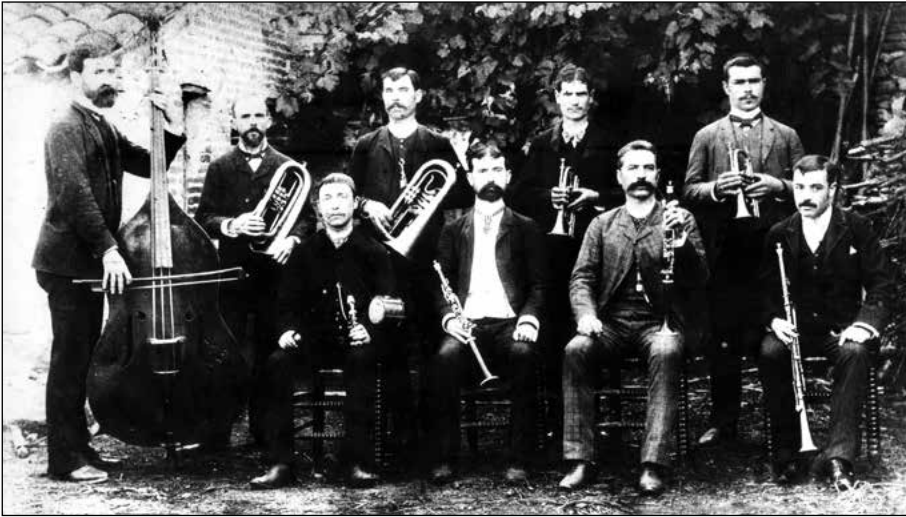
Sobta que la nova formació se la denomini de dues maneres diferents a la mateixa nota del diari en el moment de la seva presentació: La Juvenil Farnense i La Juventud Farnense, fet que va persistir en anys posteriors. El repertori anunciat sembla de força dificultat, seguint la moda de l'època, amb moltes peces "obligades", es a dir, de lluïment d'un solista. "En los conciertos serán obligadas de algún instrumento u otro todas las piezas excepto alguna de conjunto".¹¹ La informació aportada no permet deduir quina era la dificultat de cada "obligat" però sí que deixa entreveure que la nova formació aspirava a equiparar-se amb la resta de les orquestres i cobles del país i, sobretot, amb La Farnense.

L'anunci de la presentació de La Juvenil va provocar alguna polèmica. Segons el corresponsal d'*El Baluarte*, dos dies abans del debut, el dia 12, algun "malintencionado" va difondre aquest pasquí, amb un punt d'ironia i força mala intenció, en un clar objectiu de boicotejar l'estrena de la nova formació:

10 *El Baluarte* any III, número 356, 14 d'abril de 1895, p. 3-4.

11 *La Lucha* any XXV, número 5549, 14 d'abril de 1895, p. 2.

Primera fotografia coneguda de La Farnense. Any 1895

Drets: Joan Jubany, Sebastià ("Tià") Cantalozella, Francesc Compañó, Joan Tomàs i Narcís Téllez
 Asseguets: Joaquim Jovanet i Victori, Narcís Jubany, Miquel Compañó i Joan Collboni

Arxiu particular de Josep Laguarda. La identificació dels músics de Josep Loredo (<http://fotosformacionsmusicaldecatalunya.blogspot.com.es/>)

Junta de festejos. Participamos al público de esta villa que la orquesta la Juventud Farnense, no podía ejecutar con toda perfección el Gran Concierto, Gran Serenata y demás bailes anunciados en el programa, por hallarse indispuestos todos los concertistas de dicha orquesta y principalmente su reputado maestro D. Gerónimo Serrat.

No dudamos que el ilustrado público, los dispensará de tan grandes compromisos, toda vez que ya saben que su reputado maestro alcanzó una gran ovación, al ejecutar una pieza obligada de cada instrumento delante de un numeroso e inteligente público, la primera vez que vino en esta de Santa Coloma. La Junta. Santa Coloma de Farnés, 12 Abril de 1895.

Però la nova orquesta va haver de repetir la majoria de peces a requeriment del públic que no deixava d'aplaudir als joves músics en les peces obligades dels diferents instruments:

Aquí no se trata de una competencia a la orquesta vieja, pues sobradamente sabe toda la provincia que tal vez es la que goza de más fama dentro de la misma; aquí lo que se trata de demostrar sí és o no cierto lo dicho en EL BALUARTE del día 14 del que rije, en su sección de crónica.

Hoy en vista del excelente resultado de la nueva orquesta podemos decir más y es que de no ser ciertas las relevantes cualidades que adornan a su activo director Sr. Serrat y de la mucha afición de sus jóvenes discípulos, no se les hubiera confiado la

ejecución de las piezas obligadas debidas al estro de un maestro que ocupa dentro del arte musical el primer puesto en nuestra provincia.

Resulta de todo, que el Sr. Serrat ha sembrado con feliz resultado una buena semilla musical que a no tardar dará ópimos [sic] frutos.

Repito una y mil veces que son superiores los adelantos que han hecho los individuos que componen la nueva orquesta, sobresaliendo el profesor de contrabajo [Josep Carreras]. Un apaluso para todos ellos y que continuen en la senda emprendida seguros de llevar a feliz término su empresa y cosechar honra y prevecho [sic].¹²

Un dia abans del debut de l'orquestra, la seva Junta Directiva, i en el seu nom el director Jeroni Serrat, va convidar a l'Ajuntament de Santa Coloma a assistir a la presentació que es faria el dia 14 a les 11 del matí a la sala on tenia la seu La Juvenil al carrer "Nueva".¹³

En aquell moment La Juvenil només actuava com orquestra i encara no estaria a punt per fer-ho com a cobla:

Quan "La Juvenil" començà a actuar no tocava sardanes, però al cap de poc temps començarem a aprendre els instruments de la Cobla. En Gravalosa era el primer violí, i a les sardanes digué que volia tocar la tenora. Però quan van arribar els instruments va haver de descartar la idea puix que els dits no li arribaven als últims forats. Llavors va comprendre que havia de tocar el flaviol [sic] i pocs hi ha hagut que hagin dominat com ell el més petit dels instruments de la cobla.¹⁴

Els músics fundadors

La relació de músics-fundadors de La Juvenil Farnense va ser donada a conèixer el 1970 pel compositor i escriptor Francesc Civil Castellví (1895-1990) en el seu llibre *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936* on es va limitar a citar el nom i primer cognom del músic sense cap altre dada. A partir d'aquesta primera i única relació intentarem ara aportar algunes dades biogràfiques més, sempre amb el risc de caure en algun error atesa la poca precisió de Francesc Civil en aquest tema.

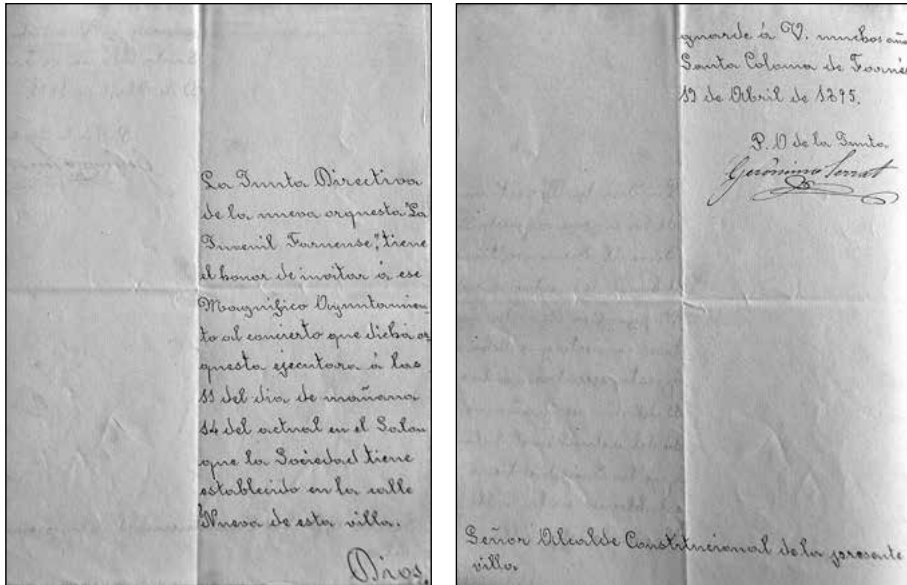
Jeroni Serrat Brugada. Va néixer a Girona el 1856 i era fill del matrimoni format per Jeroni Serrat Duran, de Girona, i Margarida Brugada Teixidor, de Celrà. Es va casar el 27 de gener de 1881 amb Margarida Bahí Miàs, de Vilacolum amb qui va tenir 4 fills: Gaspar, Felicitat, Emília i Magí.

Serrat era militar i el 1890 estava destinat al regiment de San Quintín, número 49. El 19 de juny de 1893, ja llicenciat de l'exèrcit, es va presentar a unes oposicions per cobrir la plaça de professor de música i director de la banda de l'Hospici

¹² *El Baluarte* any III, número 359, 14 d'abril de 1895, p. 8-9.

¹³ Arxiu Comarcal de la Selva (ACSE). Fons Ajuntament de Santa Coloma de Farnés. Administració General. Correspondència rebuda. 1895. Top. 90 49.

¹⁴ Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols (AMSFG). Fons Josep Gravalosa. Programa del concert "Homenatge al mestre-compositor Josep Gravalosa i Geronès" celebrat a Santa Coloma de Farnés el 25 de setembre del 1971.

Jeroni Serrat va convidar a l'Ajuntament de Santa Coloma de Farners a la presentació de La Juvenil Farnense (13 d'abril de 1895)

ACLS Fons Ajuntament Santa Coloma. Correspondència rebuda 1895.

Provincial de Girona. L'altre opositor. Francesc Perich Escosa (1872-1913), flautista i reconegut compositor de ballables i sardanes, va ser qui va obtenir la plaça.

En no poder incorporar-se a l'Hospici, el juliol de 1893 Serrat va entrar com a conserge de la secció del Ministeri de Foment, de la Direcció General d'Obres Públiques a Girona, amb un sou de 750 pessetes però, al cap d'un mes, el govern va suprimir les seccions de Foment dels governs provincials i van acomiadar a molts caps i treballadors, entre ells, Serrat. Un any més tard, com ja hem vist, era escollit com a director de La Juvenil Farnense.

El pas de Serrat per Santa Coloma va durar poc ja que Joan Jovonet consta com a director de La Juvenil el 1897. Deuria ser llavors quan es traslladà a viure a Barcelona. A finals de 1898, va visitar Cardedeu a fi d'organitzar-hi una orquestra, però el projecte no va començar fins a primers de 1901. L'orquestra, que comptava amb varis components de la formació anterior de Cardedeu i de "músichs incipients" va debutar el dia de Pasqua, 7 d'abril de 1901, a la sala d'en Massip.¹⁵ En una actuació de pocs dies després, ja se la denomina Nova Filarmonica [sic].¹⁶ Hem registrat actuacions d'aquesta orquestra de Cardedeu

15 La Veu del Vallès, any VI, número 226, 14 d'abril de 1901, p.5

16 La Veu del Vallès, any VI, número 231, 19 de maig de 1901, p.5.

fins a 1904. Serrat va a escriure unes 11 sardanes i va morir a Barcelona el 9 de gener de 1924 als 67 anys.

Josep Carreras Coll. Va néixer el 5 de maig de 1880. Era veí de Bonaventura Frigola al carrer Vall. Tocava el contrabaix i el 1900 estava amb La Farnense. Era taper.

Isidre Costa Vilavella. Va néixer el 15 de maig de 1874. Tindria, doncs, 21 anys quan va debutar La Juvenil.¹⁷ Es va casar el 1899 amb Isabel Godo Falcons. Era taper. El 1905 tocava la viola a La Principal de Santa Coloma de Farners.

Josep Gravalosa Geronès.¹⁸ Havia nascut a Santa Coloma “a la una de la noche del dia 23” de juliol de 1882 segons el llibre de bateig. Hi ha hagut algunes confusions sobre la data exacte del seu naixement com, per exemple, a *De la A a la Z. Diccionari d'autors de sardanes i de música per a cobla* (2002) que posa el 24 d'abril de 1882. Queda clar que és del mes de juliol, i no pas abril, i quedaria el dubte de si “la una de la noche del día 23” s'ha d'interpretar com el dia 23 o el 24.

Josep, conegut pel sobrenom de *Pepet Jaumetó*, era el cinquè de 7 germans: Eulàlia (1868), Gertrudis (1872), Antònia (1875), Matilde (1878, que va morir als 2 anys), Josep (1882), Matilde (1886) i Joan (1892), fills de Jaume Gravalosa Solà, carreter, i Dolors Geronès Mach, ambdós de Santa Coloma. Es va casar el gener de 1907 a Sant Feliu de Guíxols amb Enrica (Enriqueta) Granolleras Carré (Darnius, 1883 – Barcelona ?) i van tenir un fill, Josep. Va ser conegut els darrers anys de la seva vida com l'avi Gravalosa. Tot i la importància de la seva figura com a director i compositor era quasi un desconegut a Santa Coloma de Farners a primers dels anys 1970 pel fet d'haver marxat de jove a Sant Feliu de Guíxols i passar a residir més tard a Barcelona. Va morir a Sant Feliu de Guíxols el 24 de setembre de 1975.

Va estudiar música amb Bonaventura Frigola a la Capella de Santa Coloma i aviat ja tocava el violí i flabiol. La seva estada a La Juvenil només va durar tres anys. “Gravalosa, d'acord amb la família, amb 13 anys va acceptar la oferta de La Farnense però, després de 7 o 8 mesos d'actuar, el seu pare va morir quan ell tenia 14 anys”. (J.B.,1971, p. 6).

En aquest únic testimoni de moviments de músics a La Juvenil, hi ha una confusió que intentarem explicar. Jaume Gravalosa, el seu pare que llavors era “agente de transportes del ferrocarril”, va morir el dia 15 d'agost de 1898,¹⁹ suïcidant-se d'un tret al cap i el van trobar en un camp darrera el cementiri, al paratge de can Camps.²⁰ Per tant, quan va morir el seu pare, Josep Gravalosa tenia 16 anys, no pas 14 com s'ha dit. Si realment feia 7 o 8 mesos que estava a La Farnense, deuria entrar a finals de 1897 o principis de 1898 quan tenia 15 anys. Així doncs, la seva estada a La Juvenil seria de tres anys: del 1895 al 1897.

17 Seria un dels músics més grans de la nova cobla però no hem trobat cap altre Isidre Costa a Santa Coloma.

18 Podem trobar els seus cognoms escrits com Grabalosa o Gravalosa i Gironès

19 Segons el certificat de defunció emès pel Registre Civil de Santa Coloma

20 *La Lucha*, any XXVIII, número 6541, 18 d'agost de 1898, p. 2..

El 1898, mort el pare, Josep Gravalosa vivia a Santa Coloma amb la seva mare Dolors i els seus germans petits, Matilde i Joan. Les germanes grans ja estaven casades: l'Eulàlia amb el guixolenc Ferran Gispert Ferrer, un ric propietari, l'Antònia amb en Baudili Nogué Rovira, de Santa Coloma, i la Gertrudis amb l'Ildefons Ripoll Codina, sabater, de Sant Hilari Sacalm. Els Gravalosa, que vivien al carrer Prado (actual Prat), 15, no passaven per una bona situació econòmica segons es desprèn dels documents notariais de juny i juliol de 1899 en què l'Eulàlia i la Gertrudis Gravalosa van renunciar a la seva part de l'herència en favor de la seva mare viuda i els germans petits, i Ferran Gispert a cobrar un crèdit de 750 pessetes que el seu difunt sogre havia adquirit amb ell.²¹ En aquests documents, Josep Gravalosa consta com a taper d'ofici, mentre el padró de 1901 diu que és músic.

Segons aquesta documentació, el 1899 Josep Gravalosa vivia a Santa Coloma. També consta inscrit al padró de 1901 quan, presumiblement, ja hauria fet el pas de La Farnense a La Principal de Santa Coloma de Farners, fundada el 1900, on "només hi estigué un any". (Laguarda, 1971b, p.8). Gravalosa es va traslladar a Sant Feliu de Guíxols entre 1901 i 1902, amb la seva mare i els seus germans Matilde, que va morir el 1906, i Joan. A més de la música, va treballar a la indústria del suro per ajudar al sosteniment de la llar familiar.

A Sant Feliu de Guíxols va formar part de la cobla-orquestra Garreta que dirigia Esteve Garreta Roig, pare del genial Juli Garreta Arboix (1875-1925). Després va passar per La Principal de Palafrugell (1914-1918), La Selvatana (1919-1920), Moderna Artística, de Barcelona (1920-1922) i va ser fundador de la cobla Barcelona (1922) que va deixar després de dues temporades per discrepàncies amb el *divo* de la tenora Albert Martí. També va formar part de la cobla-orquestra La Nova Barcelona (1932), de la cobla Catalunya (1938) organitzada per la Generalitat de Catalunya que va fer una gira per Europa per recollir diners en temps de guerra i a finals dels 40 va dirigir la cobla-orquestra Albert Martí. Va compondre prop de 80 sardanes, moltes d'elles premiades.

Joan Martí Carreras. Va néixer a Santa Coloma el 14 d'agost de 1879, fill del matrimoni format per Josep Martí Estany i Jerònima Carreras Lluch. Tant ell com el seu pare eren fusters i per això era conegut com el *fuster petit*. Tenia 15 anys en el moment de la presentació de la cobla. Tocava la flauta.

El 1900 va fundar i dirigir La Principal de Santa Coloma de Farners (Grahit, 1916: 161) i el 1912 encara hi consta com a director. Al final de la temporada 1924-5 La Farnense va desaparèixer i alguns músics van passar a La Principal. Llavors, les targes de presentació d'aquesta anaven signades per Joan Martí i Francesc Jubany (Laguarda, 1971b: 8). En una fotografia de l'any 1926, Joan Martí ja no hi apareix.

Josep Masoller Soler. Civil el cita com Masolleras però creiem que és un error ja que no és un nom existent a Santa Coloma. Va néixer el 9 de març de 1882.

21 ACSE. Fons de la notaria de Santa Coloma de Farners. Notari Joaquim Barril Morales. Manual de 1899, escriptura 27, folis 951 a 955 i escriptura 305, folis 1045 a 1049.

Es va casar el 1906 amb Emília Matas Turon, d'Hostalric, on va anar a viure. No li hem trobat cap activitat musical posterior a La Juvenil.

Joaquim Roig, *Quim del Correo*. Un Josep Roig, *Pep Correu*, fiscorn, tocava a La Farnense a la primera dècada de 1900. Al padró de 1889 hi figura un Josep Roig Mas, nascut el 1874. No em pogut saber quin era el parentiu entre Josep i Joaquim Roig.

Joan Tomàs. Casas parla de Joan Tomàs [Bartra] i Joan Tomàs Estrach (pare i fill) com a components de La Farnense, armers del carrer Sant Sebastià. (Casas, 1897, p.27). Joan Tomàs Estrach hauria nascut el 1862, segons el padró de 1889 i, per tant, en el moment de la fundació de La Juvenil tindria 34 anys. No podem concretar si Civil es referia a ell com a fundador de La Juvenil o a un altre Joan Tomàs.

Martí Torras Trias, *Martinet* o *Riteto*. Va néixer a Santa Coloma el 13 de maig de 1873 i tenia 20 anys quan es va fundar La Juvenil. Va plegar junt amb Gravalosa per anar a La Farnense on hi va romandre fins el 1916. Tocava el clarinet i el tible. La seva dona tenia una botiga de teixits, coneguda per ca la Riteta.

Joan Vidal Delàs. Va néixer a Santa Coloma el 4 de gener de 1883. Igual que Josep Carreras, era veí de Bonaventura Frigola. Es va casar el 1910 amb Teresa Alsina Artigas. El 1910 i fins el 1923 va formar part de La Farnense com a instrumentista de viola i fiscorn i trombó.

Canvis de músics i el comiat

“Al cap de dos anys d'actuar [1897] ‘La Jovenil’ van plegar en [Joan] Vidal, en Fresques [?], en [Josep] Masoller i en Rusquelles [?]. I ell [Gravalosa] i en Martinet [Martí Torras] van ésser sol·licitats per ‘La Farnense’” I van entrar altres músics “no tan joves, de Vidreres, els dos germans Fiolets (?), etc.” (J.B.,1971, p. 6).

Les hemeroteques reflecteixen 3 dels canvis de La Juvenil:

Joan Jovanet Victori (Lloret de Mar, 1851 – Vidreres, 1939). Consta com a director el 1897 en una actuació a Hostalric. Tanmateix, figura com a representant a l'*Anuario Riera* d'aquell any.²²

Josep Martí, *sastre petit*. Per l'abril de 1898, la premsa en diu que n'és el representant i que l'orquestra s'ha augmentat amb dos músics.

Ramon Puigblanqué Carbonell (Tortellà, 1867 – Barcelona ?). Es va casar a Santa Coloma el 1896 amb Caterina Capdevila Llambí, de Santa Coloma. Va ser el director de La Juvenil el 1898 i 1899. Va estar a La Principal de Santa Coloma de Farners, violí director, (1905 i potser 1906, 1908) i La Principal de la Bisbal (1907). Va anar a residir a Barcelona cap el 1910, treballant a l'Ajuntament i va tocar a les cobles La Principal Barcelonina i Barcelonina.

22 *Anuario-Riera*, any 1897, número. 4, p.129.

La Juvenil es va dissoldre en acabar la temporada 1899 i l'any següent, el 1900, es va fundar La Principal de Santa Coloma de Farners amb Josep Gravalosa i Joan Martí com a capdavanter.

Actuacions documentades

1896 El diumenge 17 de maig va actuar al tradicional Aplec de Farners a la muntanya on hi ha el santuari de la Mare de Déu de Farners i el castell de Farners, tocant l'ofici al matí augmentada amb alguns músics forasters, i sardanes a la tarda al paratge de les Alzines. A l'endemà, ball als salons de Coral i de Rodó, amb les orquestres La Farnense i La Juvenil Farnense, respectivament.

1896 L'autor dramàtic Josep Feliu Codina (1845-1897) va visitar Caldes de Malavella el dilluns 3 d'agost. L'ajuntament el va obsequiar amb un *lunch* i una serenata a cura de les orquestres La Juvenil Farnense i La Farnense que va interpretar, entre altres peces, la jota de *La Dolores*. Aquesta òpera de Tomás Bretón Hernández (1850-1923) es va representar per primer cop a Madrid el 1895, i estava basada en una obra de teatre de Josep Feliu, estrenada a Barcelona el 1892. La premsa va destacar que la festa major de Caldes havia superat a la d'altres anys "por la competencia de las dos orquestas de Santa Coloma de Farners".²³

1896 A la festa major de Santa Coloma, del 23 al 27 de setembre, hi van participar les dues orquestres de la localitat i la Rossinyols, de Castelló d'Empúries.

1896 El 29 de novembre es va celebrar una festa a Santa Coloma amb la participació de La Farnense, dirigida per Joan Jubany, per recaptar diners en favor dels soldats colomencs que tornessin ferits o malats de la guerra de Cuba. Es van proposar altres festes similars amb la participació de l'esmentada orquestra i, a més, de La Juventud [sic] Farnense al casino *Pancho*.

1897 A primers de gener va participar a la festa d'una germandat de socors mutus de Santa Coloma amb una cercavila i missa. A la tarda, sardanes a la plaça i balls als salons Coral i Jaumich.

1897 La Juventud [sic] Farnense, va ser contractada a Hostalric els dies 17, 18 i 19 d'abril per tocar en funcions religioses, concerts i balls.

1897 Les cobles de Tordera i La Juvenil Farnense van tocar al Primer Casino, de Blanes, el dels propietaris i menestrals benestants, per les festes de Pasqua i Sant Joan.

1897 El diumenge 6 i dilluns 7 de juny va fer ball al Primer Casino. El primer dia va tocar algunes obres davant l'ajuntament abans del ball, i el segon algunes sardanes davant del casino.

1897 La Juvenil Farnense va actuar per la revetlla de Sant Joan al Primer Casino i per la de Sant Pere als salons de l'Amistad Blandense, de Blanes.

²³ *El guasón* any III número 94, 9 de setembre de 1896, p. 7.

1897 Els dies 26 i 27 d'agost, la festa major de Blanes va comptar amb dues orquestres de gran anomenada, la Muixins, de Sabadell, a l'envelat de la Sala de Dalt, la barcelonina Nueva Alianza amb els reconeguts Romualdo Zubieli, director, Badia, violí, i Emili Porrini, clarinet, al del Primer Casino, mentre que La Juvenil Farnense va ser contractada pel Círculo de la Amistad Blandense que també va disposar d'envelat.

1897 La festa major de Santa Coloma va durar del 24 al 26 de setembre i va comptar amb les orquestres Unión Artística de Barcelona i les dues de Santa Coloma, La Farnense i La Juvenil Farnense. També, l'indiano colomenc Francesc Fontdevila Jofré (1837- ?), que tenia un cafè a la plaça de Santa Coloma, per promocionar la seva Pomada Pancho va llogar La Juvenil Farnense per cercaviles i sardanes mentre feia demostracions del seu ungüent.

1898 Va tocar el 30 d'abril en un banquet ofert pel diputat pel districte de Santa Coloma de Farners del partit conservador, el madrileny Antoni Comym Crooke (1858-1909).

1898 Es va desplaçar el 30 d'abril i l'1 de maig a Lloret de Mar, al romiatge al santuari de Sant Pere del Bosc augmentada en aquesta ocasió pel prestigiós fiscornaire de Castelló d'Empúries, Pau Guanter Casadevall Rossinyol (1871-1944).

1898 Els 3 dies de la festa major de Santa Coloma, del 24 al 26 de setembre, es va encarregar de les funcions religioses i les sardanes, destacant la interpretació de les misses de Francesc Porcell i Remigio Ozcoz Calahorra, sota la direcció de Ramon Puigblanqué mentre que La Farnense tenia cura dels balls a l'envelat i les serenates a l'ajuntament. També van tocar sardanes a plaça alternant amb La Juvenil:

rivalizando en la ejecución y formando entre las dos una competencia que resultó agradabilísima para todos cuantos tuvimos el gusto de oírlas. Nuestros más calurosos aplausos para las dos orquestas y sus respectivos Directores y nos sentimos satisfechos y orgullosos de tener en nuestra villa dos de las mejores orquestas de la provincia, que pueden disputar los aplausos y el sitio de preferencia a todas las demás.²⁴

1898 La Farnense i La Juvenil Farnense van amenitzar la festa major de Sils, els dies 27 i 28 de setembre.

1898 La tarda del 20 de novembre es van ballar sardanes a la plaça de Sils a cura de l'orquestra Els Petits, de Santa Coloma de Farners.²⁵ Pensem que es tracta de La Juvenil Farnense ja que no ens consta cap orquestra amb el nom de Petits a Santa Coloma.

1899 El dia de Reis, després d'una funció teatral, va tocar al Círculo Columbense, de Santa Coloma, fundat un any abans, havent de repetir una masurca i una espanyola:

24 *El Farnense* any I número 3, 2 d'octubre de 1898 p. 1-2

25 *Diario de Gerona* any X número 269, 19 de novembre de 1898, p. 2.

Todos son jóvenes, pero demuestran amor al arte y gusto en el desempeño de su cometido, y les auguramos señalados triunfos, si continúan por el camino emprendido.²⁶

1899 De nou, van tocar a Blanes els dies 20 i 21 d'agost al Primer Casino.

1899 La festa major de Santa Coloma els dies 24, 25 i 26 de setembre va comptar amb tres orquestres de gran anomenada de Barcelona com eren la Parera, la Moderna Armonia i la Unión Artística contractades per l'exclusiu Circulo Columbense mentre que les dues cobles de la vila, La Farnense i La Juvenil Farnense van quedar relegades a les funcions religioses i les sardanes.

Altres formacions musicals juvenils gironines de finals del segle XIX

Era un fet força freqüent a les comarques gironines durant el segle XIX i primers anys del XX que contínuament nasquessin noves orquestres i cobles, algunes amb majoria de músics joves. Relacionem resumidament només aquelles que s'anomenaven com "juvenils", "infantils" "petits", "menuts" o que clarament les informacions indiquen que estaven formades per joves i que hem pogut documentar, indicant la comarca, població on es va formar i l'any de la primera referència localitzada.

Comarca	Població	1 ^a ref.	Nom de la cobla/orquestra
Alt Empordà	La Jonquera	1895	Artística Junquerense
Baix Empordà	Sant Feliu de Guíxols	1884	No consta. Joves de 12 a 15 anys
Garrotxa	Olot	Abans de 1890	Els Petits
Garrotxa	Tortellà	1881	Els Petits (Nova o dels Joves)
Gironès	Salt	1883	Els Menuts
Selva	Amer	1882	Els Petits
Selva	Anglès	1897	Lira Anglesense
Selva	Breda	1893	Bredense

Bibliografia

Sense nom autor. *La Principal de Tortellà 1910-1965*. Tortellà: Ajuntament de Tortellà, 2012, 34 p.

J. BAUTISTA. "Els protocols notariais, documents per a la història de la cobla. El cas de la comarca de la Selva (1840-1870)", *Quaderns de la Selva*, 25 (2013): 93-123.

J. BAUTISTA. "Els protocols notariais, documents per a la història de la cobla. El cas de la comarca del Baix Empordà (1840-1880)". *Estudis del Baix Empordà*, 33 (2014): 407-451.

J. M. CASAS. "Cobles, orquestres i músics", *Ressò*, 200 (març 1987): 26-28.

²⁶ *El Farnense* any II número 18, 15 de gener de 1899, p. 2

- F. CIVIL. *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936*. Girona: Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros de Cataluña y Baleares, 1970, p. 151, p [12] de lám..
- J.M. GREGORI, E. SALGADO. *Fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2013, p. 53. <http://ddd.uab.cat/record/125762>
- S. GODAY. "Casino Farnense", *Ressò*, 193 (juny 1986): 12-13.
- J. GRAHIT. *Recull sardanístic*. Girona: Tallers La Editorial, 1916. 170 p.
- B. J. "Josep Gravalosa: l'home i el compositor", *Ressò*, 37 (agost 1971): 6-7.
- J. LAGUARDA. "Santa Coloma: àmplia tradició musical", *Ressò*, 34 (maig 1971a): 6-7.
- J. LAGUARDA. "Santa Coloma: àmplia tradició musical", *Ressò*, 35 (juny 1971b): 8.
- J. LOREDO. *Breu biografia musical de Josep Gravalosa i Geronès (1882-1975)*. Treball no publicat. Gener 2017.
- J. PUERTO. *Diccionari de cobles. Del segle XIV al XXI*. Besalú: GISC (Col. MOS; 26), 2007, 333 p.
- C. RIERA, J. M. SERRACANT, J. VENTURA *De la A a la Z. Diccionari d'autors de sardanes i de música per a cobla*. Girona: GISC (Col. MOS (especial) 2ª edició, 2002, p. 260.
- R. ROQUÉ. *Els músics de Tortellà* Besalú: GISC (Col. MOS; 38), 2013, 83 p.

Arxius consultats

- ACCB Arxiu Contemporani Ciutat de Barcelona.
- ACSE Arxiu Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners.
- AMG Arxiu Municipal de Girona, Girona.
- AMSFG Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols

Bibliografia electrònica

- ARCA Arxiu de Revistes Catalanes Antigues. <http://www.bnc.cat/digital/arca/index.html>. [darrera consulta: 15:05.2017].
- Biblioteca Nacional de España. Hemeroteca Digital. <<http://hemerotecadigital.bne.es>> [darrera consulta: 16:02.2017].
- Biblioteca Virtual de Prensa Històrica < <http://prensahistorica.mcu.es/> > [darrera consulta: 06:03.2017].
- Biblioteques Diputació de Girona. Documents digitals <<http://www.bibgirona.cat/regira/repositori/servei-de-biblioteques>> [darrera consulta: 06:03.2017].
- La Vanguardia*. Hemeroteca. <http://www.lavanguardia.com/hemeroteca>. [darrera consulta: 15:02.2017].
- Revistes Catalanes amb Accés Obert. <http://www.raco.cat/index.php/raco>. [darrera consulta: 15:02.2017].
- Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions, premsa digitalitzada < <http://www.girona.cat/sgdap/cat> > [darrera consulta: 06.03.2017].

Xarxa d'Arxius Comarcals. Premsa digitalitzada < <http://xacpremsa.cultura.gencat.cat/>>.
[darrera consulta: 08.03.2017]

Bibliografia web

FamilySearch <familysearch.org> [darrera consulta: 27.02.2017].

Josep Loredó, blog <fotosformacionsmusicalsdecatalunya.blogspot.com> [darrera consulta: 05.06.2017].

Agraïments pels seus testimonis i col·laboracions

Josep Laguarda Masferrer, de Santa Coloma de Farners

Josep Maria Puig Vendrell, de Santa Coloma de Farners

Josep M. Casas Busquets, de Santa Coloma de Farners

Josep Loredó Moner, d'Amer

